

ἀκαταλήπτου φήμης, ἥτις ἀναγγέλλει τὰς δεινὰς συμφορὰς, συνηθροίζετο περίξ τῶν χορασίδων. Ἰατρός τις ἑλθὼν ἐπέθηκε τὴν χεῖρα ἐπὶ τῶν κροτάφων τῆς Μαρίας, οἷτινες ἦσαν ἤδη ἀπεψυχαμένοι.

— Εἶνε ἀποθαμμένη, εἶπε.

(Ἐπεται συνέχεια).

ΕΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚῃ ΧΩΡᾷ

ΕΞ ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΩΝ ΑΝΑΜΝΗΣΕΩΝ

Α'.

Σίπκα· τὸ χωρίον καὶ ἡ πόλις.

Ἐφορῆ τοῦ ταξιδίου. — Καζανλίκ, ἡ πόλις τοῦ ροδελαίου. — Σίπκα· ἐνεστώσα κατάστασις. — Ὁ ξενοδόχος τῆς Σίπκας. — Μία διασκέδασις αὐτοῦ. — Πολιτικαὶ ἰδέαι τοῦ Ντάντου Χρήστου. — Κακὰ ὄνειρα ὀθωμανοῦ. — Ἡ πόλις τοῦ Αἴμου. — Μία τελευταία διατύπωσις παρὰ τῷ δημάρχῳ Σίπκας. — Εἰς μπαλκαντζής. — Ἡ ἄνοδος τοῦ ὄρους. Ἐν βλέμμα πρὸς τὰ κάτω. Ἐπὶ τοῦ ὄρους. Ἡ κορυφή τοῦ Σπέτι Νικόλα. — Συνάντησις ποιμένων. — Οἱ μετανάσταί. — Ἡ κάθοδος πρὸς τὴν Βουλγαρίαν.

Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ παρελθόντος ἔτους εὐρισκόμενος κατὰ τὴν βορείαν Θράκην, ἐσκέφθην νὰ διέλθω ἐκεῖθεν καὶ εἰς Βουλγαρίαν. Ἡμῆν ἤδη ἄντικρυ τοῦ Αἴμου, ἀκριβῶς ἀπέναντι τῆς Σίπκας, ἥτις εἶνε ὁ ἐνωτικὸς κρῖκος τῶν δύο χωρῶν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὸ μεταίχιμιον αὐτῶν καὶ ὑπῆρξε τὸ θέατρον φοβερᾶς μονομαχίας δύο στρατιῶν. Τοιαύτη γειτονεῖα ἔλκει φυσικῶς οὐχ ἤττον ὑπὸ τῆς ἀναπολήσεως τῶν γεγονότων ἢ ὑπὸ τῆς περιεργείας τῆς ἐνεστώσης καταστάσεως. Νὰ μεταβῇ λοιπὸν εἰς Σίπκα, νὰ διαβῇ τὸν Αἴμον, καὶ νὰ διελάσῃ τις κατὰ πλάτος τὴν Βουλγαρίαν, τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ διεγερθεῖσα ἐν ἐμοὶ ἐπιθυμία. Ἀλλὰ τοιαύτη τις ἐπιθυμία δὲν ἦτο πάντῃ ἀνεκτέλεστος. Ἐξετέλεστα λοιπὸν αὐτὴν ἐν διαστήματι χρόνου ὅσος ἀπαιτεῖται ἵνα διέλθῃ ὁδοιπόρος, καὶ ἰδοὺ χαράσσω ἐνταῦθα σημειώσεις τινὰς ἐκ τῶν ὁδοιπορικῶν ἐκείνων ἀναμνήσεων. Ἄγνοῶ κατὰ πόσον τὸ ταξίδιον αὐτὸ θὰ ἔχῃ θέλγητρα διὰ τοὺς ἀναγνώστας τῆς «Ἐστίας», ἀλλ' ὅπως ἴσως θὰ διέλθῃ τις χώραν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον ἄγνωστον εἰς τοὺς πολλοὺς, θὰ ἴδῃ τὸν βουλγαρικὸν λαὸν ἐν τῷ ἀσύλῳ αὐτοῦ, ἐν Γαβρόβῳ, ἐν Τυρνόβῳ, ἐν Μπέλλα, ἐν Ρουσσουκίῳ, ἐκεῖθεν τέλος δύναται ἐὰν θέλῃ νὰ διέλθῃ εἰς Ρουμανίαν ἢ νὰ ἐπανεῖλθῃ εἰς Ἀθήνας, ἀλλ' ἄνευ ὁδηγοῦ πλέον. Μόνον μέχρι τοῦ σημείου ἐκείνου ἀναλαμβάνω τὸ κατ' ἐμὲ νὰ ὁδηγήσω τὸν ἀναγνώστην, ἐκ τούτου δὲ πλέον ἢ ὁδὸς καὶ εὐκολωτέρα εἶνε καὶ εὐαρεστοτέρα. Δὲν χρειάζεται τις ἢ μόνον ὄρεξιν καὶ ὁδοιπορικά. Τὸ δευτέρον ὑποτίθεται ὅτι θὰ ἔχῃ, καὶ τὸ πρῶτον δύναται νὰ εὕρῃ τις παντοῦ καὶ πάντοτε.

Εἰς Σίπκα πορεύεται τις ἀπὸ Καζανλίκ, τῆς βορειοτέρας πόλεως τῆς Θράκης, μεταξὺ Καρλόβου, ὅπου ἀκμάζει ἡ σειρηνοποιία, καὶ τῆς ἀμιμήτου Σηλύμου, ὅπου εὐδοκιμεῖ ἐπίσης ἡ βιομηχανία τῶν μαλλίνων ὑφασμάτων καὶ ἡ ταπητουργία. Ἡ πόλις τοῦ Καζανλίκ ἔχει καὶ αὐτὴ τὴν ἰδιαιτέραν χάριν τῆς εἶνε ἡ πόλις τοῦ ροδελαίου, ἐν τῇ μυροβόλῳ κοιλάδι τῶν ρόδων, μία τῶν καλλίστων ὑπὸ τὸν Αἴμον τοποθεσιῶν, ὅπου οἱ ἄνδρες εἶνε ἐκ τῶν εὐρωστοτέρων καὶ αἱ γυναῖκες ῥοδοπάρειοι, εἰς τρόπον ὥστε κατὰ Μάιον, καθ' ὃν χρόνον θάλλουσι τὰ ρόδα καὶ αἱ κόραι τῶν ἀγρῶν ἐξέρχονται νὰ ὀρέψωσιν αὐτὰ ἀγνοεῖ τις ἐν τοῖς ροδάσι τοῦ μᾶλλον εἶνε τὰ ρόδα καὶ πότερα μᾶλλον εἶνε ὀρεσερώτερα. Ἀλλὰ κατὰ Σεπτέμβριον οἱ θάμνοι τῶν ρόδων κλίνουσι τοὺς κλώνας τῶν ἀπηυδημένοι ἐκ τῆς παραγωγῆς τοῦ ἔτους καὶ ἀναλαμβάνοντες δυνάμεις διὰ τὸ ἐπόμενον, αἱ δὲ κόραι κλῶθουσι ἤδη παρὰ τὴν ἐστίαν καὶ πλέκουσι περικνημίδας διὰ τὸν χειμῶνα, ὅστις ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἀπειλεῖ ῥαγδαῖος νὰ ἐνσκήψῃ ἐκατέρωθεν ἀπὸ τοῦ Αἴμου πρὸς βορρᾶν καὶ τοῦ Καρατζαδάγ νοτιόθεν. Ἡ πόλις οὐχ ἤττον εἶνε ζωηρά. Εἶνε τὸ κέντρον πολλαπλῶν χωρίων διεσπαρμένων κατὰ τὴν κοιλάδα, ἔτι δὲ καὶ τὸ κέντρον προμηθειῶν τιῶν δερματίνων βιομηχανημάτων διὰ τὰς πλησίον πόλεις.

Ἐκ τῶν πολλῶν χωρίων τῆς κοιλάδος, τὸ βορειότατον ἐξ ὧν καὶ τὸ σπουδαιότατον ἄλλοτε εἶνε καὶ ἡ Σίπκα. Μετὰ ἐλαφρὸν τινα γήλορον ἠπίως ἀνερχόμενον καὶ κατερχόμενον ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐρατεινῆς κοιλάδος, ὀπισθεν τοῦ ὁποίου κρύπτεται τὸ Καζανλίκ ἀπὸ τῶν ἀπειλητικῶν ὄψεων τοῦ Αἴμου, ἀρχεται νέα πεδιάς, ἐκτάσεως μόλις ὀκτὼ χιλιομέτρων μέχρι τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Αἴμου, λεῖα καὶ ὀμαλωτάτη, διακοπτομένη εἰς τὸ μέσον ὑπὸ πυκνῆς καὶ συνηρεφοῦς συστάδος καρῶν, εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁποίας ἀκριβῶς ὑπὸ τὴν ῥίζαν τοῦ βουνοῦ διακρίνεται ἡ Σίπκα. Εἶνε τὸ πεδίον τοῦτο, ὅπου ὁ Σουλεϊμάν πασσᾶς εἶχε τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ, καὶ ὅπου δύο ἢ τρεῖς πυραμιδοειδῆ μνημεῖα οὐ μακρὰν τοῦ χωρίου κείμενα φαίνονται μακρόθεν ἤδη ἀνεγερθέντα ὑπὸ τῶν νικητῶν μόνον, καθ' ὅσον οἱ ἠττημένοι, φαίνεται, οὐτ' ἐξήλευσαν οὔτε ἠβέλησαν ν' ἀρήσωσι κατόπιν ἔχνη τῆς διαβάσεως καὶ τῆς καταστροφῆς αὐτῶν. Ὁ πτωχὸς ἀγρότης ὁδηγεῖ σήμερον τὸ ἄροτρον αὐτοῦ διὰ τῶν ἀγρῶν τῆς πεδιάδος· ἀλλὰ τὸ χωρίον μαρτυρεῖ τὰ ἔχνη τῆς καταστροφῆς. Τὰ πλείστα τῶν χωρικῶν οἰκήματα εἶνε κατερριμμένα εἰς σωροῦς. Ὀλίγα μόνον ἐκ τῶν παλαιῶν διασώζονται ὄρθια εἰς τὰ ὁποῖα προστεθήσαν ἤδη καὶ τινα νεόδμητα, καὶ μεταξὺ ὧν διακρίνονται ἡ ἐκκλησία τοῦ χωρίου πρὸς ἀνατολὰς ἐπὶ περιόπτου θέσεως, κτίριον παραλληλόγραμμον λευκάζον ἐκ τῶν λίθων τῆς

οικοδομῆς μετὰ τοῦ διακρινομένου σημείου τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τῆς κορυφῆς, τὸ σχολοῖον παρ' αὐτῷ ἀνεγερθὲν μετὰ τὸν πόλεμον, καὶ ἕτερον κτίριον πρὸς τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς πόλεως, ὅπερ εἶνε τὸ ξενοδοχεῖον· εἰδός τι γανίου μὲ καρύκειμα εὐρωπαϊκῶν ἀπαιτήσεων, ἐνεκα τῶν σιδηρῶν κλινῶν, ἃς ἐπιδεικνύει φιλαρέσκως ὁ ἰδιοκτήτης, ὅστις ἀληθῶς δὲν εἶνε οὔτε ὁ χειρότερος τῶν ξενοδόχων διὰ τὰ μέρη ταῦτα οὔτε ὁ ὀλιγώτερον πρόθυμος νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν πελάτην του, μολονότι ἡ προθυμία του προχωρεῖ ἐνίοτε μέχρι τοῦ παραδόξου.

Εἶχομεν φθάσει περὶ τὴν ἕκτην ἡδὴ μετὰ μεσημβρίαν καὶ δὲν ὑπῆρχεν ἄλλος ἢ μόνον ἐγὼ ξένος κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐκεῖνην. Εἰς ἄλλος Μωραλῆς ἐπίσης, — οὕτω προσηγόρευε τοὺς Ἕλληνας ὁ ξενοδόχος — εἶχε διέλθει μετὰ τῆς συζύγου του πρὸ μηνὸς περίπου. Ἐσκέφθη λοιπὸν ὁ Ντάντο Χρήστος, ὁ ἰδιοκτήτης καὶ διευθυντῆς οὗτος τοῦ ξενοδοχείου του, νὰ διασκεδάσῃ τὸν μόνον αὐτοῦ ξένον, ὅστις δὲν ἠδύνατο νὰ διέλθῃ τὴν ἐσπέραν διὰ τῶν μονοσυλλάβων μόνον ἐρωταποκρίσεων. Ἀληθῶς δὲν εἶχεν ὑποδείξει τις τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην. Καὶ δὲν ἠδύνατο ἄλλως νὰ φαντασθῇ νὰ διέλθῃ τὴν ἐσπέραν κρεῖττον ἢ ὅτι ἀναγκάζεται τις νὰ διέρχεται αὐτὴν πολλάκις ἐν πρωτεύουσῃ κράτους πεπολιτισμένου, ἀλλ' ἡ ἀπόφασις δὲν ἐξηρᾶτο ἀπ' ἐμοῦ καὶ ὁ Ντάντο Χρήστος εἶχεν ἡδὴ λάθει τὴν πρωτοβουλίαν του.

Περὶ τὴν δεκάτην ὥραν μ. μ. ὅτε τὸ πᾶν ἐκοιμᾶτο πέριξ καὶ μόνον ὁ Αἴμος ὑπεράνωθεν ἡμῶν ἤρξατο γογγύζων, ἀνηγγεῖλεν ὁ ξενοδόχος ὅτι μέλλομεν νὰ διασκεδάσωμεν. Καὶ ἡδὴ ἐσκεπτόμην πῶς ἀρά γε διασκεδάζουσιν εἰς Σίπκαν, ὅτε ἰδοὺ πέντε ἄνδρες ἑνοπλοὶ εἰσελαύνουσιν ἐν τῷ καφενεῖῳ, ὅπερ ἦν συνάμα καὶ ἡ αἴθουσα τῆς ἀναπαύσεως καὶ τὸ ἐστιατόριον. Ἦμην ἐγὼ καὶ παρ' ἐμοῖ ὁ ὀθωμανὸς ἀμαξηλάτης, ὅστις ἠγγόνει ὁ πτωχὸς τί ἀρά γε νὰ σημαῖνῃ ἡ ἀνάπτυξις αὐτῆ τῶν στρατιωτικῶν δυναμειῶν τῆς Σίπκας ἐν οὕτω στενῷ χώρῳ καὶ ἐν τοιαύτῃ ὥρᾳ καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ ἡμῶν ὄλων. Δι' ἐμὲ οὐχ ἦττον ἦτο πρόβλημα τὸ φαινόμενον, ἂν καὶ δὲν εἶχον ἀπολέσει τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ περιεσωζόμεθα καὶ εἰς τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος. Οἱ ἑνοπλοὶ τέλος ἔλαβον στάσιν στρατιωτικὴν, εἰς λοχίας παρατυχῶν ἐν τῷ ξενοδοχείῳ ἀνέλαβε τὸ παράγγελμα καὶ ἤρξαντο στρατιωτικὰ γυμνάσια καὶ κινήσεις διαρκέσαι οὐχὶ ὀλιγώτερον τῆς ἡμισείας ὥρας.

— Θέλετε ἀκόμη; ἠρώτησεν ὁ ξενοδόχος ἐπὶ τέλους.

— Ἀλλὰ τί;

— Νά, ἔτσι, γυμνάσια.

Θὰ φρονήτε βεβαίως ὅτι ἤρκει τόσον. Τοῦτο φυσικῶς ἐσκέφθη καὶ ὁ ἐρωτώμενος, εὐχαρίστησε τὸν ξενοδόχον ἐπομένως καὶ οἱ ἑνοπλοὶ ἀνεχώρησαν. Ὁ ὀθωμανὸς μου ἠδυνήθη ν' ἀναπνεύσῃ καὶ ν' ἀπέλθῃ ἀθροῦβως ἵνα περιποιηθῇ

τοὺς ἵππους του, οὔτινες ἔμελλον τὴν ἐπιούσαν νὰ τὸν ἀπαγάγωσιν ἀπὸ τὸν κατηραμένον τοῦτον τόπον. Ἀλλ' ὁ ξενοδόχος δὲν ἐννόει νὰ διαλυθῶμεν οὕτως ὄλοι καὶ νὰ λήξῃ ἡ συννααστροφή. Ἦθελε τώρα καὶ τὴν γνώμην μου.

— Πῶς σοῦ ἐφάνησαν τὰ γυμνάσια λοιπόν;

— Οὐμ. . . ., καλὰ.

— Εἰς τὴν Βουλγαρίαν ὅμως κάμνουν καλλίτερα.

— Καλλίτερα!

— Καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα;

Ἐδῶ πράγματι ἐστενοχωρήθη· ἀλλὰ τελευταία τις προσπάθεια πατριωτισμοῦ μὲ ἠνάγκασε νὰ τῷ εἴπω ὅτι τῆς Ἑλλάδος τὰ γυμνάσια εἶνε φυσικῶ τῷ λόγῳ τελειότερα. Ἀγνοῶ τῶντι ἂν ὁ Ντάντο Χρήστος ἐξετίμησε τὴν φιλοπατρίαν μου, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι εἰς τὴν ἰδικὴν μου φιλοπατρίαν ἀντεπεξῆλθεν ἡ φιλοπατρία τοῦ Βουλγάρου ζωηροτέρα πλεον τῆς περιποιητικῆς διαθέσεως τοῦ ξενοδόχου. Ὁ Ντάντο Χρήστος εἶχεν ἄλλως τε τὰς πολιτικὰς ἰδέας του. Καίτοι ἔβλεπον αὐτὸν ἐν Σίπκα, ἀλλ' ἦτο κυρίως ἐκ Γαβρόβου. Εἶχε ταξιδεύσει εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐγνώριζε τοὺς Ῥωμηοὺς καὶ τοὺς Μωραλίθες — οὕτω διέκρινε τοὺς ἐλευθέρους καὶ τοὺς δούλους Ἕλληνας — ἐγνώριζε καλῶς ὅτι εἶνε ἄνθρωποι ἔξυπνοι, οἱ πρῶτοι μάλιστα, ἀλλ' οὐδέποτε θὰ πιστεύσῃ ὅτι ἔχουσι στρατὸν καλλίτερον τῆς Βουλγαρικῆς ἡγεμονίας. Κατὰ θάλασσαν, μάλιστα· ἐκεῖ φρονεῖ ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ ὑπερβῇ τοὺς Μωραλίθες, ἀλλὰ κατὰ ξηρὰν οὐδέποτε οὐδένα θὰ φθάσῃ. Καὶ δὲν ἔχουν ἀνάγκην, φαίνεται, προσέθηκε, διότι σκοπὸν δὲν ἔχουν ν' ἀνακατωθῶν ποτὲ εἰς πόλεμον, κατὰ τὴν γνώμην του. Αὐτοὶ περιμένουν μόνον νὰ γείνη πόλεμος παρ' ἄλλων καὶ τότε κάμνουν ἰουδαϊκοὺς θορύβους, ἀρπάζουν ἐν μερίδιον καὶ οὔτε ἐν «εὐχαριστῶ» δὲν λέγουν.

Ὁ Ντάντο Χρήστος ἦτο ἡδὴ εἰς τὸν οἰστρόν του καὶ ἤθελε νὰ ἐξακολουθήσῃ ἔτι, ἀλλ' ἦτο ἡ ὥρα προκεχωρημένη καὶ τὴν ἐπιούσαν ἐπρόκειτο νὰ διαβῶ εἰς Σίπκαν. Τὸν ἀπεχαιρέτησα καὶ ἀπῆλθον νὰ κατακλιθῶ, ἐνῷ ἡ βοή τοῦ ὀρεινοῦ ἀνέμου ἐγίνετο φοβερωτέρα. Ἐσκεπτόμην ἡδὴ περὶ τῶν δυστυχῶν ἐκεῖνων μαχητῶν, οὔτινες ὑπὸ πολλῷ φοβερωτέρας συνθήκας διεγείμαζον καὶ διενυκτέρευον ἐπὶ τοῦ ὄρους, οἱ μὲν ὅπως ἐκβιάσῃ τὴν πάροδον, οἱ δὲ ὅπως κρατήσωσιν αὐτήν, ὅτε φωνή τις ἠκούσθη παρ' ἐμέ. Ἦτο ὁ ὀθωμανὸς ἀμαξηλάτης.

— Κύριε, Κύριε. . . θὰ μοὶ ἐπιτρέψῃς νὰ κοιμηθῶ πλησίον τῆς θύρας τοῦ δωματίου σου;

— Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει λόγος.

— Νομίζεις;

— Ὅχι, νομίζω, ἀλλὰ εἶμαι βέβαιος.

— Καὶ ὅμως αὐτὰ τὰ στρατιωτικὰ γυμνάσια. Εἶμαι ὀθωμανὸς καὶ δὲν ἐννοῶ νὰ φονεuthῶ ὡς

ακύλος, ἐδῶ εἰς τὴν Σίπκην μάλιστα· θέλω νὰ κρατήσω μετερίζι ἀπὸ τὴν κλίμακα ἐκεῖ ἐν ἀνάγκῃ.

Ὁ ταλαιπώρος ἐξάπαντος εἶχε νομίσει ὅτι ὅλη ἡ ἐκστρατεία ἐκείνη διηθύνετο ἐναντίον του καὶ ἤθελε ν' ἀποθάνῃ τοῦλάχιστον ἐνδόξως καὶ ἐκώπιον μαρτύρων, μολοντί ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ οἱ Βούλγαροι κάλλιστα ἠδύνατο νὰ ὑποπτευθῶσιν ὅτι ὑπῆρχεν εἶδος τι ἑλληνοτουρκικῆς συμμαχίας, καὶ τότε ἀγνοῶ διατί θὰ ἐφείδοντο καὶ τοῦ ἑτέρου τῶν συμμάχων. Ἄλλ' οὐδὲν συνέθῃ φυσικῶς. Ὁ ξενοδόχος εὐχαριστηθεὶς ὅτι εὗρεν εὐκαιρίαν ἵνα δεῖξῃ τὰς στρατιωτικὰς προόδους τῶν Βουλγάρων, ὡς αὐτὸς ἐνόεε, καὶ νὰ κηρύξῃ τὰς πολιτικὰς ἰδέας του, εἶχεν ἀπέλθει νὰ κατακλιθῇ καὶ ἤδη θὰ ἐκοιμάτο ἐξάπαντος ὕπνον νήδουμον ἄνευ ὀνείρων, ἐνῶ ὁ Ἄλῆς ἔξυπνος ἔτι ὠνειρεύετο μάχας καὶ φόνους, ὧν αὐτὸς θὰ ἦτο τὸ θῦμα καὶ ὁ ἦρωας καὶ θεάτρον ἡ Σίπκα, ἥτις ὑπέηξε πράγματι τὸ δραματικώτατον τῶν πολεμικῶν θεάτρων.

Τὴν ἐπιούσαν ὁ ἥλιος εἶχεν ἤδη ὑψωθῆ ὀργυῖας τινὰς ὑπεράνω τοῦ ὀρίζοντος καὶ τὸ βουνὸν ὠρθοῦτο ἐνώπιον ἡμῶν. Ἄλλ' αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου, αἵτινες ἐφώτιζον ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τὸ πεδῖον καὶ τὰ κράσπεδα τοῦ ὄρους, δὲν ἠδύνατο νὰ διαπεράσωσι τὰ ἐπὶ τῶν κορυφῶν αὐτοῦ διακεχυμένα νέφη. Ἦτο 22 Σεπτεμβρίου, καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἤδη τοῦ φθινοπώρου αἱ κορυφαὶ τοῦ Αἴμου σπανίως φαίνονται ἀπηλλαγμέναι τῶν νεφῶν. Κάτω εἰς τὰς πεδιάδας ὁ καιρὸς εἶνε γλυκὺς ἀκόμη, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἀκρωρειῶν ἐπικρατεῖ ἡδὴ ὁ χειμῶν. Ἡ πάροδος τῆς Σίπκας δὲν εἶνε ἴσως ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν, ἀλλ' οὐχ ἤττον δὲν πρέπει νὰ ὑποτεθῇ καὶ ἐκ τῶν χαμηλοτέρων. Δύναται νὰ ἐπιθέσῃ τις οἷς καὶ τρεῖς τὸν Ὑμηττὸν ἐφ' ἑαυτοῦ ἵνα λάθῃ ἰδέαν τινὰ τοῦ ὕψους, ὅπερ ἔχει πρὸ αὐτοῦ, καὶ τὸ ὅποῖον διαρκεῖ δύο ὥρας κατὰ τὴν ἀνάβασιν καὶ μίαν καὶ ἡμίσειαν ἐν τῇ καταβάσει ἐπὶ τῆς ἀντιθέτου πλευρᾶς πρὸς τὴν Βουλγαρίαν. Ἀπὸ τῆς ὑπωρείας ἤδη φαίνεται ἀμαξίτη ὁδὸς κατασκευασθεῖσα κυρίως μετὰ τὸν πόλεμον καὶ μᾶλλον ἐπιμεμηλεμένη ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς ἢ ἐπὶ τῆς ἀρκτικῆς κλιτύος, ἀλλ' ἤδη ἀπ' ἀρχῆς παρουσιάζεται τόσον ὀρθία, ὥστε δυσκολευεταί τις νὰ πιστεύσῃ ὅτι εἶνε βατὴ δι' ἀμαξῶν. Φαίνεται ἐν τούτοις ὅτι οἱ ῥωμαλεώτεροι ἵπποι δύναται νὰ ἀνέλθωσιν αὐτὴν σύροντες τὴν ἀμαξάν, ἀλλ' ἄνευ τῶν ἐπιβατῶν, ἄλλως ὅμως καὶ συνήθως μάλιστα, ὅταν πρόκηται νὰ διαθῇ ἐκεῖθεν ἀμαξα εἰς Βουλγαρίαν, τὸ ἔργον ἐκτελοῦσιν οἱ βούβαλοι, οἵτινες μὲ τὸ βαρὺ καὶ μεμετρημένον βῆμά των καὶ μετὰ φιλοσοφικῆς ἐγκαρτερήσεως σύρουσι τὴν ἀμαξάν καὶ ἀναβιβάξουσιν ἔτι καὶ βάρη μεγαλειότερα βραδέως μὲν, ἀλλ' ἀσφαλῶς πάντοτε. Ἐν γένει ὅμως οἱ ὀδοιπόροι

ταξιδεύουσι μετὰ τῶν λεγομένων *βαλκαντζήδων*, κατὰ λέξιν ὄρειων ἢ ὄρειβατῶν, οἵτινες εἶνε χωρικοὶ τῶν πέριξ, ἔργον ἔχοντες νὰ ἐκτελῶσι τὴν συγκοινωνίαν διὰ τοῦ ὄρους καὶ οἵτινες γινώσκουσι τὰς πλείστας τῶν διόδων καὶ παρόδων τοῦ ὄρους καὶ τὴν κατάστασιν καὶ τὰς περιπετείας αὐτῶν. Τοιοῦτόν τινα βαλκαντζὴν ὤφειλέ τις νὰ προμηθευθῇ διὰ τὴν διάβασιν τῆς παρόδου, ἐν ᾧ ὁ ὀθωμανὸς ἀμαξηλάτης φαιδρὸς ἤδη μετὰ τοῦ ἀνατείλαντος ἡλίου καὶ ἀπαλλαγεί τῶν ἐφιάλιου τῶν ἐσπερινῶν ἐντυπώσεων, ἀπεχαιρέτιζε τὴν *κατηραμένην* Σίπκην. Ὁ Ντάντο Χρῆστος δὲν ἔλειψεν ὡς πρὸς τοῦτο νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ καθήκον περιποιητικὸν πάλιν ξενοδόχου προμηθεύσας ἕνα βαλκαντζὴν ἰδικόν του, ἀφοῦ προηγουμένως, ἐννοεῖται, ἐξεπλήρωσε τὰ πολλῶν τούτου σπουδαιότερον καθήκον τῆς ἐξοφλήσεως τοῦ λογαριασμοῦ αὐτοῦ.

Ὁ βαλκαντζὴς ἦτο ἤδη ἑτοιμος, ἀλλ' ὑπελείπετο μία τελευταία ἔτι διατυπώσις. Ἦτο ἀνάγκη τῆς ἐπικυρώσεως τοῦ διαβατηρίου ὑπὸ τοῦ δημάρχου, καὶ ἄνευ τῆς ὑπογραφῆς αὐτοῦ ἡ Σίπκα ἦτο ἀδιάβατος. Ἐμπρὸς λοιπὸν εἰς τοῦ δημάρχου. Ὁ κ. δήμαρχος ἐκάθητο εἰς τὴν ἄλλην ἄκραν τοῦ χωρίου, ὅπου ἀκριβῶς ἐγένετο ἡ μεγαλειτέρα καταστροφή, καὶ ὅθεν διὰ φάραγγος ἀνοιγομένης ὑπεράνω ἀπηρεῖτο ὕψωμά τι, ὅπερ ἐγένετο ὀνομαστὸν κατὰ τὸν πόλεμον, καθ' ὅσον οἱ Τούρκοι συγκεντρώσαντες τοὺς ἀγῶνας αὐτῶν κατὰ τοῦτο καὶ καταλαβόντες αὐτὸ διὰ νυκτερινῆς ἐφόδου, ἤλπισαν ἐκεῖθεν νὰ ἐκτοπίσωσι τοὺς Ῥώσους καὶ ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων τῶν ὄχρωμάτων, καὶ εἶχον ἤδη τηλεγραφῆσαι εἰς Κων/πολιν ὅτι ἐκυρίευσαν τὴν Σίπκην. Μεγαλοπρεπὲς τῶντι ὄνειρον, ὅπερ ὅμως διελύθη μετὰ τὴν ἐξέγερσιν τῆς ἐπιούσης. Ἐκεῖ κάτω λοιπὸν ἐν τῷ μετῶρῳ αὐτῷ πλαίσιῳ ἐμέλλομεν νὰ συναντήσωμεν τὸν δήμαρχον. Ἦτο ἀνὴρ τεσσαρακοντούτης οὔτος, ὑψηλός, μεγαλοπρεπής, ὡς τὸ ὑπερκείμενον βουνὸν αἰσθανόμενος ὅλην τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ καὶ διακρινόμενος μεταξὺ τῶν περιστοιχιούντων αὐτὸν χωρικῶν καὶ διὰ τοῦ ἱματισμοῦ καὶ διὰ τῶν τρόπων αὐτοῦ. Δυνατὸν εἰπεῖν ὅτι δὲν ἔσπερετο ἡ μόνον τοῦ καταλλήλου δημαρχεῖου. Δυστυχῶς τὸ πλαίσιον αὐτοῦ ἦτο ὅλως δυσανάλογον. Ἦτο εἶδος ἀχυρῶνος ἢ σιτοβολῶνος ἢ ὀρνιθῶνος, ἐν ᾧ παρεῖσφρον οὐχ ἤττον καὶ χοιρίδια, καὶ εἰς μίαν ἄκραν τοῦ ὁποίου οἱ μικροὶ διάδοχοι τοῦ ἀξιολόγου Κμετά ἐκυλόντο χαμαὶ διαμφοισθητοῦντες θορυβωδῶς τὸ παρατεθὲν αὐτοῖς ἐντὸς ξυλίνης παροψίδος πρόγευμα. Εἰς τὴν ἄκραν ἐπὶ ξυλίνης τραπέζης ἐν βιβλίον διπλοτύπων, ἡ σφραγίς καὶ τὸ μελανοδοχεῖον ἀπετέλουν τὰ δημαρχικὰ ἐφόδια. Ἀλλὰ πλὴν τῆς ἀτημελησίας τοῦ γραφείου, ὅπερ ἐφαίνετο ἀνάλογον τοῦ τόπου μᾶλλον ἢ τοῦ ἀνθρώπου, οὐδὲν ἕτερον εἶχε τις νὰ

τῷ προσάψῃ. Μετ' ἐρρυθμοῦ τῆς χειρὸς κινήσεως ἔλαβε τὸ διαβατήριον, ἐπέγραψε τὸ κεκαυνομένον «ἐπιθεωρηθὲν» μετὰ τῆς υπογραφῆς αὐτοῦ καὶ μετ' ἐρρυθμοτέρας ἔπειτα φωνῆς — Δὲν ἔχετε νὰ πληρώσετε, προσέθηκεν, ἢ ἐν φράγκον διὰ τὴν ἐπιθεώρησιν, καί, ἂν θέλετε, τίποτε διὰ τὸ σχολεῖον.

Καὶ ἤδη, ἀναγνώστὰ μου, ἐπὶ τὸ ὄρος, τὸ ὁποῖον ἀληθῶς δὲν εἶνε τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν, μολονότι σκέπτομαι νὰ τὸ διέλθω γράφων ταχύτερον καὶ συντομώτερον παρ' ὅτι πράγματι ἐγένετο. Ὁ μπαλκαντζής, ὃν ὁ ξενοδόχος ἐπρομήθευσεν, ἦτο ἀναντιρρήτως εἰς τῶν καλλιτέρων τῆς φυλῆς τῶν βαλκαντζήδων, μεγαλόσωμος, εὐρωστος, μὲ κνήμας στερεάς, μὲ τὸν μύστακα ἠνωρθωμένον, μολονότι ἡ φωνὴ αὐτοῦ δὲν ἀνταπεκρίνετο καθ' ὅλα πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν αὐτῆν παράστασιν· ἐν μόνον κακὸν εἶχεν ὅτι δὲν ἤλθε τὴν φορὰν ταύτην νὰ διαβῇ τὸ ὄρος. Μόλις εἶχον προχωρήσει βήματά τινα καὶ ἤδη ἤρχισαμεν νὰ αἰσθανώμεθα, ὃ μὲν ἐφιππος, ὃ δὲ πεζός, τὴν ὀρθιότητα τοῦ ὁρόμου, καὶ ἐνεθυμήθη ὅτι ἡ ἡμέρα ἦτο ἀρκετὰ ὠραία κάτω καὶ ἠδύνατο νὰ μὴ χάσῃ τὸ ἡμερομίσθιον του. «Ναί, γκοσποδίν, εἶμαι πτωχὸς ἄνθρωπος. . .

— Καὶ λοιπὸν νὰ ὑπάγω μόνος ;

— Ἄ! ὄχι, ἄς ἔλθῃ ὁ υἱός μου.

Καὶ μοὶ παρουσιάσεν ἀνθρωπίσκον τινὰ δέκα ἐτῶν καὶ πέντε σπιθαμῶν, περιτετυλιγμένον ἐπιμελῶς διὰ τῶν χονδροτέρων μαλλίνων ἀντικειμένων τῆς οἰκογενείας, ὃ ὁποῖος ὅμως, καθὼς ἔλεγε, δεκαπέντε φορὰς ἐπέρασε τὸ ὄρος.

« Ἄς εἶνε λοιπὸν καὶ μία δεκαεξί ! »

Ἄνωτέρω ἔδωκα γενικὴν τινὰ ιδέαν τῆς παρόδου. Ἄλλ' ἄλλην ιδέαν σχηματίζει τις βλέπων τὸ ὄρος καὶ ἄλλην διερχόμενος αὐτό, ὅταν μάλιστα εἶνε τοιοῦτον ὥστε νὰ δώσῃ τὴν χειρίστην ιδέαν τοῦ ἀνάντους. Ἡ ἄκτις τοῦ βλέμματος βαθμῶδον χαμηλοῦται πρὸς τὸ ἔδαφος καὶ ἵπποι καὶ ἄνθρωποι δὲν ἐβράδυναν νὰ κυρτώσῃ τὸν τράχηλον. Ὁ μικρὸς ὀδηγὸς ἐφαίνετο πολὺ προπορευόμενος, ἐνῶ τὸ πτωχὸν ζῶον πλὴν τῶν ἐλικσιδῶν γραμμῶν τῆς ὁδοῦ, αἵτινες ἐπολλαπλασίαζον τὸ μήκος, ἠναγκάζετο νὰ ὀδεύῃ ἐπαρσίως ἵνα καταστήσῃ τὸ ἔδαφος ὀλιγώτερον ἐπικλινές, πολλαπλασίαζον οὕτω καὶ τὸ μήκος αὐτῆς ἐτι μᾶλλον. Εἶμεθα ἤδη πλησίον τῶν ὀρίων τῆς οὐμίχλης καὶ ἀπὸ σημείου τινὸς ἠβέλησα νὰ ρίψω ἐν ἔσχατον βλέμμα πρὸς τὸ κάτωθι καὶ περίψυ ἀνεπιστόμενον θέαμα. Ἐκεῖ ἡ χώρα τῆς Σίπκας παρουσιάζετο ἐν ὅλῃ τῇ ἀναπτύξει αὐτῆς. Κάτω εἰς τὸ βάθος πολλῶν ἑκατοντάδων ὀργυῶν ἐξετείνετο ἡ πεδιάς ὡς παμμέγιστος τάτης συνεργαμμένος ἐκ τεμαχίων τετραγώνων πρασινωπῶν ἐναλλασσόντων μετ' ἄλλων μελανοβαφῶν. Ἦσαν οἱ ἐσπαρμένοι ἤδη καὶ ἄσπαρτοι ἄγροί, οἵτινες παρίστων ἑλαφρὰς ἐναλλαγὰς τοῦ πρασίνου καὶ

χρσοειδοῦς χρώματος καὶ οἱ ἄρτι ἠροτριωμένοι. Ὁ σύμφυτος γῶρος τῶν καρῶν ἀπετέλει βαθύ πρασινωπὸν ἔξαγμα, καὶ περαιτέρω τὸ βλέμμα ἐξετείνετο ἀκόμη καὶ ἐπὶ τῆς πόλεως τοῦ Καζανλίκ, ἀπηλλαγμένης ἤδη τῆς ὄψεως αὐτῆς τοῦ ἐπιπροσθοῦντος γηλόφου, καὶ ἐφ' ὅλης τῆς ὑπ' αὐτὴν κοιλάδος τῶν ῥόδων. Ἀληθῶς ὅποῖον θέαμα θὰ ἦτο ἐν ὄρα ἀκμῆς τῶν ῥοδιωνῶν καὶ ὅτε ὅλη ἡ ζωὴ θὰ εἶνε καὶ ἐκ τῆς πόλεως διακεχυμένη εἰς τὴν ἐξοχὴν! Ἀμέσως πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ θεατοῦ καὶ πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ ἐν ἀτμηελήτῃ διαδοχῇ ἐπεφαίνοντο πέτραι ἐπάλληλοι, γυμναί, ἀπότομοι, κρημνώδεις, χωρίζομεναι ὑπὸ χαραδρῶν καὶ βυράθρων καὶ μόλις ἐνιαχοῦ παρουσιάζουσαι προσόδους. Καὶ ἐδῶ λοιπὸν συνεκροτεῖτο ὁ φοβερός ἐκεῖνος καὶ λυσσωδέστατος ἀγών. Ἐπεχειροῦν οἱ μὲν ν' ἀναρπάσωσι τὸ ὕψωμα ἐκεῖνο. Ἡγωνίζοντο οἱ ἄλλοι νὰ κρατήσωσι τὰς θέσεις των. Εἰς τὰς ἄφρονας καὶ παρατόλμους νυκτερινὰς ἐφοδούς πόσοι ἄνθρωποι δὲν εὗρον τὸν θάνατον κατακρημνισθέντες εἰς τὰ βάραθρα, Τοῦρκοι ἢ Ῥῶσοι! Μνημεῖόν τι πυραμιδοειδὲς μετὰ σταυροῦ ἐπὶ τοῦ λόφου ἀντικρῶ ἠγέρθη τοῖς νεκροῖς καὶ συγχρόνως εἶνε τρόπαιον τῶν νικητῶν. Ἄλλο μνημεῖον διακρίνεται πορρωτέρω ἐπὶ ἄλλου καὶ τρίτον καὶ τέταρτον ἐτι ἐπὶ ἄλλων λόφων καὶ τέλος τὸ μέγιστον ἐπὶ τῆς ὑψηλοτάτης κορυφῆς, τοῦ ὀχυρωτάτου ὀρηκτηρίου τοῦ Σφέτι Νικόλα. Δριμύ αἰσθημα ψύχους ἤρξατο πρὸ μικροῦ ἤδη προστιθέμενον εἰς τὸ αἰσθημα τῆς φρικιάσεως καὶ βαθμηδὸν ἐπιτεινόμενον. Εἶμεθα ἤδη ἐντὸς τῆς οὐμίχλωδους χώρας. Μόλις διακρίνει τις εἰς ἀπόστασιν δέκα βημάτων, καὶ δὲν ἔχει νὰ διακρίνῃ ἄλλο ἢ τὴν προϊούσαν αὐξήσιν τοῦ ὕψους. Ὁ ἵππος ἀσθμαίνει, ὁ μικρὸς ὀδηγὸς συμβαδίζει παρ' αὐτῷ στηριζόμενος καὶ συνάμα παρορμῶν αὐτόν, ὃ δὲ ἀναβάτης πρὸ πολλοῦ ἠσθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ καταβῇ καὶ ἀποφύγῃ ἐγκαίρως τὴν νάρκωσιν τῶν ἄκρων. Ὁ ἄνεμος κυλίσεται μανιωδῶς καὶ αἰσθάνεται τις τὴν ἀνάγκην ἵνα βαδίξῃ ὅσον ἐνεστι πλησιέστερον τῆς στερεωτέρας ὄχθης τῆς ὁδοῦ. Ἐν βῆμα σφαλερὸν καὶ κατακρημνίζει εἰς τὸ χαῖνον ἐπὶ τῆς ἐτέρας ἄκρας βάραθρον. Ἄλλ' ἰδοὺ διὰ μέσου τῆς οὐμίχλης διαγράφεται ἡ κορυφὴ τοῦ Σφέτι Νικόλα, ἐπὶ τῆς ὁποίας μόλις διαφαίνεται τὸ γιγάντειον ἄλλως μνημεῖον. Πλησιέστερον ἑαυτοῦ βλέπει τις τὰ χαρακώματα τῶν Ῥώσων, κατασκευασθέντα προχείρως ἀπὸ γώματος καὶ πετρῶν καὶ κοφίνων ἐκ λυγοῦ. Εἶνε σχεδὸν ἀνέπαφα ἀκόμη. Καὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς ταύτης, ἐν πληρεὶ χειμῶνι, κατηυλίξετο στρατός, ἐνῶ διέρχεται τις τὸν Σεπτέμβριον καὶ ἤδη ἔχει τὴν ἀπόγευσιν τοῦ ὀρεινοῦ χειμῶνος, καὶ κακοῦ χειμῶνος μάλιστα. Ἄλλ' ἰδοὺ διήλθομεν τὸ ὑψηλότερον τῆς παρόδου. Ἡ κλιτύς ἐνευθεν ἄρχεται ἠπιωτέρα καὶ ἡ φύσις διακρίνεται εὐτραφεστέρα. Εἰς

ἀπόστασιν βημάτων ἀκούονται ὑλακαὶ κυγὸς καὶ αἰφνιδίως προβάλλουσιν ἔμπροσθεν ἡμῶν αἰμορραϊκὰ ποιμένων Ἀλθανῶν, ἀγόντων ποιμνιον προβάτων ἀπὸ τῆς Βουλγαρίας, ἥμιστα παρήγοροι καὶ ἐνθαρρυντικαὶ μορφαὶ τῶντι. Παρέρχονται σιωπηλοὶ, κατέχοντες τοὺς κύνας παρ' ἑαυτοῖς. Ἄν ἐπρόκειτο νὰ σᾶς βλάψωσι, δὲν θὰ ἐνεπιστεύοντο τὸ ἔργον εἰς τοὺς κύνας μόνον. Μετὰ τοὺς ποιμένας, περὶ τῶν ὁποίων ὀθωμανὸς τις ἐν Γαβρόβφ εἶπεν: «ἐμπιστεύομαι τὰ πρόβατά μου εἰς αὐτοὺς — εἰς αὐτὸν ἀνήκε πράγματι τὸ ποιμνιον ἐκεῖνο — ἀλλὰ δὲν ἐμπιστεύομαι τὸν ἑαυτὸν μου εἶνε τόσο πιστοί, ἀλλὰ καὶ τόσο ἄπιστοι.» — ἔρχονται οἱ μετανάσται. Πρὸς τὸ πέρασ τῆς ὀμιχλώδους ζώνης καὶ εἰς τὴν ἀντίθετον πλευρὰν τοῦ ὄρους ἀναφαίνονται διὰ τῆς ἀραιᾶς ἤδη ὀμίχλης νέαι σκιαί. Ἐἶνε *μονχατζέρ*, Τοῦρκοι μετανάσται τῆς Βουλγαρίας, ἀντιπροσωπεύοντες εἰς τοὺς χρόνους ἡμῶν τὰ μεταναστευτικὰ κινήματα τῶν ἀρχῶν τῆς μέσης ἱστορίας. Οἱ ἔμπροσθεν ἡμῶν ἤδη ἐκινήσαντες ἀπὸ πρωΐας ἐκ Γαβρόβφ μετὰ γυναικῶν καὶ τέκνων καὶ συναπάγοντες ἐπὶ τῶν ἀμαξῶν αὐτῶν τὰ σκεύη των δὲν πιστεύουσιν ὅτι αὐθημερὸν θὰ δυνηθῶσι νὰ διέλθωσι τὸ ὄρος. Ἡ νύξ εἶνε βαρυτέρα ὑψηλότερον, καὶ σκέπτονται νὰ διανυκτερεύσωσιν ὅπου ἤδη ἔφθασαν. Ἐκεῖ πλησίον μιᾶς πέτρας ἠγαψαν ἤδη πυράν. Αἰγυναῖκες κεκαρωμένοι ὑπὸ τοῦ ψύχους, σκυθρωπαί, βωβαί, ἄνευ ἐκφράσεως, συνεσπειρώθησαν περὶ αὐτήν, οἱ ἄνδρες σιγηλοὶ ἐπίσης καταγινοῦνται νὰ διευθετήσωσι διὰ τῆς παραθέσεως τῶν ἀμαξῶν καὶ τῶν σανίδων τὸ νυκτερινὸν αὐτῶν κατάλυμα, τὰ παιδία δὲν ἔχουσι τὴν δύναμιν οὔτε νὰ παίξωσιν οὔτε νὰ γελάσωσι. Γενικός τις ψυχολογικὸς κατακλυσμὸς παρατηρεῖται ἐν ταῖς μορφαῖς ὄλων. Παρέρχεται τις, οὐδεὶς στρέφει νὰ παρατηρήσῃ. Ἐἶνε ἤδη τόσο βαρὺ νὰ σκέπτηται περὶ ἑαυτοῦ! Παράμερα εἰς γέρον λευκογένειος καπνίζει τὴν πίπταν αὐτοῦ μηχανικῶς ἔχων τὸ βλέμμα ἐστραμμένον πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, ἀφ' ἧς ἐξεπατρίσθη, τὴν ὁποίαν βλέπει τὸ ὕστατον, τὴν ὁποίαν δὲν βλέπει, ἀλλὰ φαντάζεται μόνον διὰ τοῦ ἐμπροσθοῦντος τῶν βλεμμάτων αὐτοῦ στρώματος ὀμίχλης. Ἄλλ' ἰδοὺ ἡμεῖς ἐκτὸς τοῦ ὀμιχλώδους χώρου τέλος αἰσθανόμεθα αἰσθημα ἀνακουφίσεως. Ἀληθῶς ὁ ἥλιος δὲν ἀναφαίνεται πλέον. Νομίζει τις ὅτι ἀπελείφθη εἰς τὴν ἀντίθετον πλευρὰν τοῦ Αἴμου καὶ δὲν θὰ τὸν ἐπανιδοῦ πλέον ἢ ἐν Ρουτσουκίφ. Ἄλλ' ἐπὶ τέλους ἔχει τις ὀρίζοντα, περιορισμένον μὲν ἀκόμη καὶ μολύβδιον τὸν οὐρανόν, ἀλλὰ τὸ βλέμμα ὀψωσῆποτε ἐπεκτείνεται καὶ πλέον τῶν δέκα μέτρων καὶ ἐπαναπαύεται ἐπὶ τοποθεσίας γραφικῆς, ποιικίλης καὶ θαλαρωτάτης, τοιαύτης οἷαν ὁ δρυμὸς δύναται νὰ παραστήσῃ καὶ οἷαν ἡ πλευρὰ τοῦ Αἴμου, ὅλως διάφορος τῆς ἀντιθέτου, ἀναπτύσσει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν.

Π. ΘΩΜΑ.

ΤΟ ΜΗΛΟΝ

[Κατὰ μίμησιν τοῦ Theodore de Banville]

ΠΡΟΣΩΠΑ: ΕΡΜΗΣ, ΑΦΡΟΔΙΤΗ.

Ἡ σκηνὴ παριστᾷ τὸν κῆπον τῆς Ἀφροδίτης ἐν Κυθήροις, εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁποίου φαίνεται περιστύλιον ἀνακτόρου καὶ πίδακες καὶ ἀγάλματα. Ἐπὶ μικρᾶς μαρμαρινῆς στήλης κεῖται καλαθίσκος περιέχων κοσμήματα πολυτελῆ καὶ ὡσεὶ-δὴ καθρέπτην μικρὸν περιέχουσαν. Αἰρούμενον τοῦ παραπετάσματος, ὁ Ἑρμῆς κατέρχεται ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐναέριος.

Σ Κ Η Ν Η Α'.

ΕΡΜΗΣ, μόνος.

Ἐφθασα!... Νὰ τὰ Κύθηρα καὶ νὰ το καὶ τὸ σπίτι... Ἐδῶ τὸ καλοκαίρι τῆς περᾶ ἢ Ἀφροδίτη. Κουράσθηκα! — ἔς τοὺς δρόμους μου ζαρκάδι δέ' με

[φθάνει.]

Ἡ θεὸ νὰ τρέχω ἢ θὰ πετῶ.—Μὰ ἔχω πλεῖ ἀποκάνη. Ἀνάθεμα τῆς μοίρας μου τὸν ἄδικο τὸν νόμο, Ποῦ μ' ἔχει κἀνὴ τῶν θεῶν μεσίτη, ταχυδρόμο. Νὰ ἦμουν τεμπέλης καὶ φαγᾶς!... ἄχ τί ζωὴ καὶ

[κόττα!]

Ἵπνο, φαί καὶ καθησιό.—μὰ τόρα, αἱ γιὰ ῥώπα: Μηδὲ νὰ φάω δὲν ἔμπορῶ, μηδὲ νὰ κλεισῶ ἔματι. Κι' ἂν μέσ' σε' κἀνα σύννεφο τὸν κλέψω καὶ κομ-

[μάτι,

Χίλιας φωναὶς μὲ κράζουνε (μιμούμενος γυναικεῖαν φωνὴν κατὰ τὴν προφορὰν τοῦ ὀνόματός του) Ἑρμῆ! ἀπά-

[νω κάτου.

Ἑρμῆ! παντοῦ.—Καὶ ὁ Ἑρμῆς μ' ὄλητὴν τεμπελιά του Τρέχει νὰ ἰδοῦ ποῖος τὸν ζητᾷ, ποῖος τὸν φωνάζει

[πάλι.

(Πρὸς τὸ κοινόν.)

Τὸ ἔερω ὁ κόσμος τί κακὰ καὶ τί ὄρισιας μοῦ

[ψάλλει!...

Μὰ ἔγω κἀνω θελήματα εἰς ὄλαις τῆς κυρταῖς, Ἑρωτικαῖς ἀποστολαῖς καὶ ἄλλαις ἱστορίαις: Πόρτα ἔς πόρτα τριγυρῶ, σπίτι ἔς σπίτι ἔμαίνω...

(Μετὰ μικρὸν ἐνδοιασμὸν.)

Καὶ κοκκινίζω κάποτε—μὰ πάντοτε πηγαίνω.

(Μιμούμενος τὴν φωνὴν ἣν λαμβάνει τὴν ἐκτέλεσιν παραγγελιών.)

Ἀφέντη, αὐτὸ τὸ γιασεμί εἶν' ἀπὸ 'κεῖ ποῦ ἔερεις: Ὑπομονὴ καὶ μυστικά... καὶ θὰ τὰ καταφέρῃς.

(Διὰ φωνῆς μᾶλλον θωπευτικῆς.)

Ξανθοῦλα, σοῦ μηνᾶ ὁ Ζεὺς πῶς ἄμα ἔσημερώση Κύνκου φτερά θεὸ νὰ ντυθῆ νάρθη νὰ σ' ἀνταμύσῃ.

(Ἐβᾶγων μῆλον ἐκ μικροῦ σάκκου δεικτυωτοῦ.)

Καὶ τόρ' ἀκόμα μ' ἔστειλαν νὰ πάω καὶ νὰ δώσω Ἐς τὴ Σπάρτη, λέει — ἐδῶ κοντά — πάλι καλὰ κι' [ῶς τόσο!—

Αὐτὸ τὸ μῆλο· ὁ μέγας Ζεὺς τὸ στέλλει γιὰ πεσοῦσαι Ἐς ἐκείνη ποῦνε πλεῖ ὄμορφη κι' ἀπ' ὄλαις πλεῖ [τᾶρέσει:

Ἐς τὴ Λήδα τὴ βασίλισσα, καινούργια φιληνάδα... —Τᾶφεντικὸ τῆς τριγυρᾶ μιὰ μιὰ μὲ τὴν ἀράδα— Δοῖπόν καὶ πάλι τὰ φτερά ἀκούραστα θ' ἀπλώσω: Πάω ἔς τῆς Σπάρτης τὴν κυρὰ τὸ μῆλο νὰ τῆς δώσω.

Ἄ Ἀπαγορεύεται ἡ ἀπὸ σκηνῆς διδασκαλία ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ γράψαντος.